

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	9
1. A FENNTARTHATATLANSÁG, A FENNTARTHATATLAN FEJLŐDÉS	13
1.1. A fogyasztói társadalom és a fenntarthatatlanság	13
1.2. Szükséglet, igény, kereslet	15
1.3. A kereslet-kínálat kölcsönhatása	16
1.4. A marketing és a reklám szerepe	17
1.5. A pénz és a hitel szerepe a túlfogyasztásban	18
1.6. A pazarló fogyasztás	21
1.7. Globalizáció	26
1.8. A társadalmi igazságtalanság	27
1.9. Háború és béke	28
1.10. A beépített elavulás	28
1.11. Újrahasznosítás, recycling	32
1.12. Túlnépesedés	34
1.12.1. A Föld népességének alakulása	34
1.12.2. A környezet eltartóképessége	35
1.12.3. Ökológiai lábnyom	36
2. A FENNTARTHATÓSÁG, FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS	40
2.1. A fenntartható fejlődés három tényezője	41
2.2. A fenntartható fejlődés társadalma	42
2.3. A fenntarthatóság és a környezettudatosság	43
2.4. A fenntartható fejlődés nehézségei, akadályai	45
2.5. Takarékoság vs. spórolás	48
2.6. Oktatás, tanulás, környezettudatos nevelés	49
3. KÖRNYEZET, KÖRNYEZETI ERŐFORRÁSOK	51
3.1. Környezeti alapfogalmak	53
3.2. A klasszikus környezetvédelem szabályai	55
3.3. A környezeti erőforrások és felosztásuk	56
3.4. A környezet gyors ütemű romlása	58
3.5. Klímaváltozás	62
3.5.1. Az üvegházhatású gázok	63
3.5.2. Az üvegházhatás	64
3.6. Valóban az ember okozza az utóbbi évtizedek felmelegedését?	66
3.6.1. A hivatalos álláspont	66
3.6.2. Audiatur et altera pars! – Hallgattassék meg a másik fél is! – A klímaszkeptikusok	68

4. ENERGIA, ENERGETIKA	74
4.1. Energia	74
4.1.1. Mechanikai energia	75
4.1.2. Belső energia	76
4.1.3. Villamos energia	76
4.1.4. Kémiai energia	76
4.1.5. Nukleáris vagy atomenergia	77
4.1.6. Elektromágneses sugárzási energia (fényenergia)	77
4.2. Energetika	77
4.2.1. Az energia felhasználása	79
4.2.2. A világ energiaigénye	81
4.2.3. Az energiahordozók felosztása	83
4.3. A fenntartható fejlődés energetikai kérdései	86
4.4. Erőművek	88
4.4.1. Hőerőművek	88
4.4.2. Vízerőművek	92
4.4.3. Atomerőművek	95
4.4.4. Szélerőművek	100
4.4.5. Geotermikus erőművek	104
4.4.6. Naperőművek	108
4.5. A hosszú távú megoldás	110
4.6. Az energiatárolás nehézségei	111
4.6.1. Villamos energia tárolása akkumulátorokkal	112
4.6.2. Hőtárolás naperőművekben	114
4.7. Erőgépek	114
4.8. Hőszivattyú	116
5. A KÖRNYEZETKÖZPONTÚ ÉS AZ ENERGETIKAI MENEDZSMENTRENDSZER	117
5.1. Menedzsmentrendszerek	117
5.1.1. A környezetközpontú menedzsmentrendszer	121
5.1.2. Az energetikai menedzsmentrendszer	122
5.2. Követelményszabványok	122
5.3. PDCA-ciklus	124
5.4. A menedzsmentrendszer érvényességi területe	126
5.5. A környezeti, energetikai menedzsmentrendszer kialakítása és bevezetése	127
6. A SZERVEZET VEZETÉSE, A MENEDZSMENTRENDSZER FELELŐSE	130
6.1. Menedzsment	130
6.2. A vezetés feladatai	132

6.3. A vezetés szerepe a menedzsmentrendszerek működtetésében	133
6.4. Feladatok, felelősségek, hatáskörök	136
6.4.1. Szervezeti és működési szabályzat	136
6.4.2. Munkaköri leírások	137
6.5. A menedzsmentrendszer felelőse	138
7. KÖRNYEZETI ÉS ENERGETIKAI POLITIKA	140
7.1. Környezeti politika	141
7.1.1. A környezeti politika kidolgozása	142
7.1.2. Minta a környezeti politikára	143
7.2. Energetikai politika	145
7.2.1. Az energetikai politika kidolgozása	146
7.2.2. Minta az energetikai politikára	147
7.3. Az integrált menedzsmentrendszer politikai nyilatkozata	148
7.3.1. Integrált politikai nyilatkozat készítése	149
7.3.2. Minta az integrált politikára	150
8. A SZERVEZET ÉS KÖRNYEZETE	152
8.1. Szervezet, szervezeti kultúra	152
8.2. A szervezet környezete	155
8.2.1. A szervezet belső környezete	156
8.2.2. A szervezet külső környezete	157
8.3. A szervezet és környezetének megismerése, megértése	158
8.4. A szervezet érdekelt felei, azok igényeinek és elvárásainak megismerése, megértése ..	159
8.5. A szervezet környezetéből fakadó kockázatok	160
8.5.1. Belső kockázatok	160
8.5.2. Külső kockázatok	161
9. KOCKÁZATALAPÚ GONDOLKODÁS, KOCKÁZATMENEDZSMENT	162
9.1. A kockázatkezeléssel kapcsolatos legfontosabb alapfogalmak	163
9.2. A kockázatok csoportosítása	168
9.3. Az ok-okozati összefüggések	169
9.4. Kockázatértékelési módszerek	170
9.4.1. Kvalitatív kockázatértékelés	170
9.4.2. Szemikvantitatív kockázatértékelés	170
9.4.3. Kvantitatív kockázatértékelés	171
9.5. Kockázatkezelés, kockázatmenedzsment	172
9.6. A kockázat vállalhatósága	174
9.7. A kockázatalapú gondolkodásmód alkalmazása a menedzsmentrendszerekben	176
9.8. Döntéshozatal	177

10. KÖRNYEZETI ÉS ENERGETIKAI ÁTVIZSGÁLÁS	180
10.1. Az átvizsgálás területei és céljai	180
10.2. Az átvizsgálás szempontjai	181
10.2.1. A környezeti átvizsgálás szempontjai.....	182
10.2.2. Az energetikai átvizsgálás szempontjai	184
10.3. Vizsgálati jelentés	186
10.4. Alapállapot(ok)	187
10.5. Az alapállapot felmérése	188
10.5.1. A környezeti alapállapot felvétele	188
10.5.2. Az energetikai alapállapot felvétele	189
10.6. SWOT-elemzés.....	190
10.6.1. A környezeti tényezők SWOT-elemzése	191
10.6.2. Az energetikai tényezők SWOT-elemzése.....	192
10.7. Az átvizsgálások eredményei	193
11. CÉLOK, CSELEKVÉSI TERVEK, MUTATÓK	195
11.1. A befolyásoló tényezők és hatások elemzése	196
11.2. Célok, előirányzatok.....	198
11.2.1. Környezeti célok, előirányzatok.....	199
11.2.2. Energetikai célok, előirányzatok.....	200
11.3. Programok, cselekvési tervek.....	202
11.3.1. A környezeti programok koncepciója.....	203
11.3.2. Az energetikai programok koncepciója, REPS.....	204
11.4. Mutatók, indikátorok	208
11.4.1. Környezeti indikátorok	211
11.4.2. Energetikai indikátorok	212
11.5. Példák a jellemzők és az indikátorok kapcsolatára	212
11.5.1. Környezeti célok és indikátorok.....	213
11.5.2. Energetikai célok és indikátorok.....	213
12. FELKÉSZÜLTSG, KÉPZÉS, TUDATOSSÁG	214
12.1. Felkészültség, kompetencia.....	214
12.2. Oktatás, képzés	216
12.2.1. A képzési módok	216
12.2.2. Képzési terv.....	219
12.2.3. Számonkérés, vizsga	220
12.3. A szükséges ismeretek	221
12.3.1. Környezeti ismeretek	221
12.3.2. Energetikai ismeretek	222

12.4. Tudatosság	223
12.4.1. A környezettudatosság színvonala	225
12.4.2. Az energetikai tudatosság színvonala	225
13. A TEVÉKENYSÉGEK MŰKÖDTETÉSE, A VÉSZHELYZET KEZELÉSE	227
13.1. Működéstervezés	227
13.2. Működésszabályozás.....	228
13.3. Működésfelügyelet	229
13.4. Vészhelyzet, havária.....	230
13.4.1. Légszennyezés	231
13.4.2. Vízszennyezés.....	232
13.4.3. Talajszennyezés	233
13.4.4. Sugárszennyezés	234
13.4.5. Zajok, hangok, rezgések.....	236
14. DOKUMENTÁLÁS	238
14.1. A dokumentálás lényege	238
14.2. A dokumentumok életútja	239
14.3. A dokumentumok hierarchiája	240
14.4. A menedzsmentrendszerek dokumentációjával szembeni követelmények	241
14.5. Dokumentumkészítési alapelvek	242
14.5.1 Szabályozó, előíró dokumentumok	242
14.5.2. Igazoló dokumentumok, feljegyzések.....	243
14.6. A dokumentumok használata, archiválása, selejtezése.....	244
14.7. A menedzsmentrendszerek dokumentumai.....	245
14.7.1. A környezeti menedzsmentrendszer dokumentumai.....	246
14.7.2. Az energetikai menedzsmentrendszer dokumentumai.....	246
15. BESZERZÉS	248
15.1. A beszerzendő termékekre vonatkozó követelmények.....	248
15.2. Beszállító, alvállalkozó, megbízott	249
15.3. A beszerzés környezeti, energetikai szempontjai	250
15.3.1. Környezeti szempontok.....	250
15.3.2. Energetikai szempontok.....	253
16. FIGYELEMSEL KÍSÉRÉS, MÉRÉS, ÉRTÉKELÉS	256
16.1. A kulcsfontosságú jellemzők.....	256
16.2. Megfigyelés	257
16.3. Mintavétel	258
16.4. Mérés	259
16.4.1. Mértékegységek.....	259

16.4.2. Mérőeszközök	261
16.4.3. Mérési eredmények, mérési bizonytalanság	263
16.5. Követelmények	265
16.5.1. Környezeti követelmények	266
16.5.2. Energetikai követelmények	268
16.6. Értékelés	271
17. A NEMMEGFELELŐSÉGEK KEZELÉSE, HELYESBÍTÉSE	273
17.1. A nemmegfelelőség észlelése és rögzítése	274
17.2. Jellemző nemmegfelelőségek	275
17.3. Helyesbítés, helyesbítő tevékenységek	275
17.4. A nemmegfelelőségek szankcionálása	279
18. BELSŐ AUDIT	282
18.1. Az auditok gyakorisága	283
18.2. Auditprogram	284
18.3. Az audit végrehajtása	287
18.3.1. Az audit céljainak meghatározása	287
18.3.2. Az auditcsoport összeállítása	287
18.3.3. A dokumentumok átvizsgálása	288
18.3.4. Az auditterv elkészítése	288
18.3.5. A helyszíni audit végrehajtása	289
18.4. Az audit utáni feladatok	290
18.4.1. Auditjelentés	290
18.4.2. Az auditból következő intézkedések végrehajtása	291
19. FOLYAMATOS FEJLESZTÉS, TÖKÉLETESÍTÉS	292
19.1. A folyamatos fejlesztés, tökéletesítés lényege	292
19.2. A folyamatos fejlesztés célja	293
19.3. A folyamatos fejlesztés eszközei	294
19.4. Optimalizálási rendszerek	295
19.4.1. Környezet-optimalizálási rendszer	295
19.4.2. Energetikai optimalizálási rendszer	296
20. VEZETŐSÉGI ÁTVIZSGÁLÁS	299
20.1. A vezetőségi átvizsgálás célja, tárgya, megállapításai	299
20.2. A vezetőségi átvizsgálás gyakorisága	300
20.3. Vezetőségi átvizsgálási jegyzőkönyv	301
20.4. A vezetőségi átvizsgálással kapcsolatos nehézségek	301
ZÁRSZÓ	304
IRODALOM	306
A SZERZŐKRŐL	308